

Філімонова О. Б.,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна
Іваницька Г. Б.,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства,
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна

СУТНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Метою статті висвітлення, систематизація та розширення теоретичних аспектів визначення сутності та формування інвестиційної стратегії підприємств. На різних етапах досліджень використовувалися такі методи: аналіз та синтез – для вивчення об'єкта та предмета дослідження; абстрактно-логічний – у теоретичних узагальненнях та формуванні висновків. Розглянуто низку підходів до визначення сутності та формування інвестиційної стратегії підприємства. Досліджено та розширено сукупність дефініцій стратегії підприємства загалом та інвестиційної зокрема. Подано графічну модель формування інвестиційної стратегії підприємства. Визначено механізм формування інвестиційної стратегії підприємства та схематично представлено його елементи. Наукова новизна результатів дослідження полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних і практичних положень удосконалення формування інвестиційної стратегії підприємств. Одержані під час дослідження наукові результати може бути використано підприємствами в процесі економічного та фінансового управління.

***Ключові слова:** інвестиції; стратегія підприємства; інвестиційна стратегія; модель; механізм; формування інвестиційної стратегії підприємства.*

Постановка проблеми. Становлення та розвиток економічної системи є процесом динамічним та багатограним, одним із ключових факторів якого постає інвестування. Питання інвестиційного менеджменту підприємств набувають дедалі більшої вагомості серед тих, що досліджуються в контексті економічного та фінансового управління підприємством. Враховуючи динамічність зовнішнього оточення та зміни внутрішнього середовища організації, виникає необхідність перспективного управління інвестиційною діяльністю, тобто формування та реалізації інвестиційної стратегії підприємств. Розгляд та вирішення цієї проблеми вимагає використання методологічних основ концепції стратегічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних підходів до формування та реалізації стратегії підприємств, зокрема інвестиційної, представлено в роботах таких відомих учених, як Л. Дж. Гребін'як, Г. Десс, А. Міллер, Г. Мінцберг, А. Рубінфельд, Дж. Ф. Фабоці, Р. В. Веснін, О. С. Віханський, В. Д. Шапіро, В. В. Шеремет, О. Ф. Балацький, І. А. Бланк, І. Р. Бузько, В. Г. Герасимчук, В. Л. Осецький, А. С. Чесноков, О. М. Ястремська та ін. Однак у зв'язку з високою неузгодженістю та наявністю суперечливих поглядів тема залишається дискусійною та потребує подальшого дослідження, зокрема в контексті визначення та формування інвестиційної стратегії підприємств.

Постановка завдання. Метою роботи є висвітлення, систематизація та розширення теоретичних аспектів визначення сутності та формування інвестиційної стратегії підприємств.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

1) дослідження сукупності дефініцій загальної та інвестиційної стратегії підприємства, їх узагальнення та конкретизація;

2) аналіз основних принципів і факторів формування інвестиційної стратегії підприємства;

3) обґрунтування авторського підходу щодо моделі та механізму формування інвестиційної стратегії підприємства.

Виклад основного матеріалу. Стратегія підприємства часто розглядається західними дослідниками як рушійна сила, напрям і невід'ємна складова досягнення високих результатів діяльності [8], підприємницького успіху [10] та максимізації вартості фірми і добробуту її власників [14]. Загалом стратегією є довгостроковий, якісно визначений напрям розвитку організації, що має на меті зміцнення її позицій, задоволення потреб споживачів та досягнення окреслених цілей, тобто забезпечує виконання місії. Це своєрідне бачення підприємства через визначений період часу, а також чітке уявлення про основні шляхи досягнення такого стану.

На думку В. Л. Осецького, стратегія, як з'єднувальна ланка між цілями та лінією поведінки, пов'язує в часі та просторі різноманітні елементи управління і програмні дії [9, с. 97]. Натомість, Г. Десс та А. Міллер подають стратегію як поєднання цілей (які організація прагне досягти), політики (як сукупності правил, за якими вона функціонує) та планів (набору конкретних дій до впровадження) [15]. У пошуках компромісу між різними поглядами на зв'язок цілі – стратегія – дії варто розшарувати цілі організації за їхньою ієрархією, тобто поділяти їх так:

- генеральні цілі – ті, що окреслені рамками місії підприємства, реалізуються протягом усього його життєвого циклу та визначають розробку більше ніж однієї стратегії;

- стратегічні цілі – такі, що є результатом реалізації однієї розробленої стратегії у визначеному довгостроковому періоді;

- тактичні цілі – мають середньо- чи короткостроковий характер, можуть бути результатами виконання окремих етапів розробленої стратегії;

- оперативні цілі – пов'язані з поточною діяльністю підприємства та виступають відображенням стратегічних поглядів у повсякденному функціонуванні підприємства.

Такий поділ базується на ідеї переведення стратегії в короткострокові оперативні цілі, представлений у роботі Л. Дж. Гребін'яка [8]. Певним чином це сприяє розумінню сутності стратегії підприємства, а також підвищує прозорість та послідовність процесів її розробки і реалізації.

Варто відзначити, що сучасній науці сформувалися два протилежні підходи до розуміння стратегії. Один із них передбачає детермінованість, передбачуваність змін зовнішнього середовища, управління та контроль за всіма процесами. За таких умов стратегія – це чіткий та детальний довгостроковий план досягнення конкретної мети. Другий базується на динамічності, невизначеності, свободі вибору та отриманні вигід від швидкої реакції на зміни. У цьому контексті стратегія є якісно визначеним, але узагальненим напрямом розвитку організації, що визначає її внутрішні відносини та зовнішню позицію. На думку О. С. Віханського, саме таке розуміння стратегії використовується в концепції стратегічного управління та сприяє розвитку інституту підприємництва [6]. При цьому поділяємо погляди на стратегічне управління як на систематизований підхід до оптимального розподілу ресурсів, внутрішньої координації, адаптації до умов зовнішнього середовища, передбачення подальших його змін та появи нових ускладнень, швидке реагування та розробку ефективних дій у відповідь, управління стратегічними можливостями, задачами та програмами [3; 7]. Натомість перший серед вищезазначених підходів до сутності стратегії є основою для стратегічного планування, метою якого є пошук та відбір конкретних найбільш перспективних проектів. Дослідження можливості їх реалізації забезпечує, у свою чергу, стратегічний аналіз, доповнюючи та посилюючи планування, сприяє розробці стратегії.

Цікавою також є думка Р. В. Весніна: «Стратегія – це не лише розрахована на перспективу концепція дій, але й спосіб мислення менеджерів та персоналу» [5, с. 19]. Отже, варто відмітити стратегію як парадигму, що визначає тип позиціонування підприємства в зовнішньому середовищі, формування його пріоритетів, вибір методів, підходів, інструментів виконання завдань та шляхів досягнення цілей, а також як спосіб мислення керівництва, генерації управлінських рішень та дій персоналу, що є вагомим фактором досягнення успіху. Основним завданням, яке вирішує стратегія діяльності підприємства, є впровадження інновацій та якісних змін в організації шляхом ефективного розподілу ресурсів, внутрішньої координації, адаптації до умов зовнішнього середовища, а також передбачення майбутніх тенденцій діяльності в рамках кон'юнктурних змін.

Враховуючи те, що інвестиції є невід'ємною складовою фінансово-господарської діяльності підприємства, поняття інвестиційної стратегії виходить із сутності стратегії загалом. При цьому більшість науковців [1; 2; 3; 4; 9; 11] у підборі дефініцій орієнтується саме на систему довгострокових цілей та шляхів їх досягнення у сфері інвестиційної діяльності підприємства з урахуванням особливостей основної діяльності та кон'юнктури інвестиційного ринку. Крім цього, інвестиційна стратегія постає як «системна концепція, що пов'язує та спрямовує розвиток інвестиційної діяльності підприємства» [1, с. 184], тобто визначає прийняття рішень у сфері як фінансового, так і реального інвестування.

Деякі автори розглядають інвестиційну стратегію виключно в контексті операцій із фінансовими інструментами на фондовому ринку [4; 10; 12]. Особливо це притаманно західним дослідженням [10; 14; 15], де в окремих випадках інвестиційна стратегія забезпечує фірмі виключно можливості досягнення її загальної стратегії [14, с. 933].

Однак це суттєве обмеження інвестиційної діяльності підприємств, адже вона може виявлятися не лише у фінансовому, а й у реальному інвестуванні, а також у підвищенні якості управління інвестиційною діяльністю та у формуванні інвестиційних ресурсів. Особливо враховуючи специфіку діяльності більшості сучасних вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема неакціонованих підприємств у сфері сільського господарства, переробки, роздрібною торгівлі, надання послуг. Зазначені підприємства не є гравцями фондового ринку, однак можуть реалізовувати набір дрібних чи більш масштабних реальних проектів щодо модернізації, удосконалення чи розширення діяльності, створення нових структурних підрозділів, оновлення асортиментного ряду, забезпечення післяпродажного обслуговування, збільшення торговельної мережі. Отже, вони здійснюють інвестиційну діяльність за рахунок власних чи запозичених коштів, маючи справу з аспектами реального інвестування. Для підвищення ефективності діяльності вищезазначеним підприємствам варто також приділяти увагу управлінню процесами розробки та реалізації інвестиційної стратегії.

Отже, дотримуємося думки, що інвестиційну стратегію варто розглядати як складову загальної стратегії функціонування підприємства, яка є сукупністю цілей інвестиційної діяльності та програми заходів щодо їх досягнення, які структуровані в довгостроковій перспективі, пов'язані з виробничою та фінансовою активністю, спрямовані на підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоздатності підприємства або ж поєднують економічну дію з досягненням соціального чи екологічного ефекту. Крім цього, ця стратегія постає як управлінське рішення, що за сутністю є фінансово обґрунтованою та ресурсно забезпеченою економічною моделлю поведінки підприємства у сфері його інвестиційної діяльності.

Розробка інвестиційної стратегії є доволі складним і творчим процесом синтезу, що поєднує аналітичні компоненти та ділову інтуїцію. Цей процес базується на аналізі та прогнозуванні загальних умов діяльності підприємства, його інвестиційного клімату та кон'юнктури інвестиційного ринку; а також на врахуванні зв'язку інвестиційної діяльності та загального функціонування, ресурсного потенціалу, техніко-технологічних і галузевих

особливостей. Суттєва складність полягає в тому, що під час формування стратегії доводиться користуватися узагальненою, неповною та неточною інформацією стосовно альтернатив розвитку самого підприємства та умов зовнішнього середовища. При цьому постійно відбувається пошук та оцінка нових альтернатив з урахуванням місії та загального бачення організації, що може спричинити коригування інвестиційної стратегії.

Загалом стратегічний менеджмент (у тому числі інвестиційний) є високотеоретизованою галуззю досліджень, що сповнена великою кількістю абстрактних моделей, які є мало пристосованими до ситуаційного контексту конкретного підприємства. Отже, теоретичні моделі потребують ґрунтовного емпіричного підтвердження та постійного вдосконалення. Натомість розробка конкретної інвестиційної стратегії повинна враховувати суто індивідуальні особливості заданого підприємства та вузьких сегментів відповідного йому ринку для більшої адекватності та ефективності. Однак схематично модель формування інвестиційної стратегії можна представити так (рис. 1.):

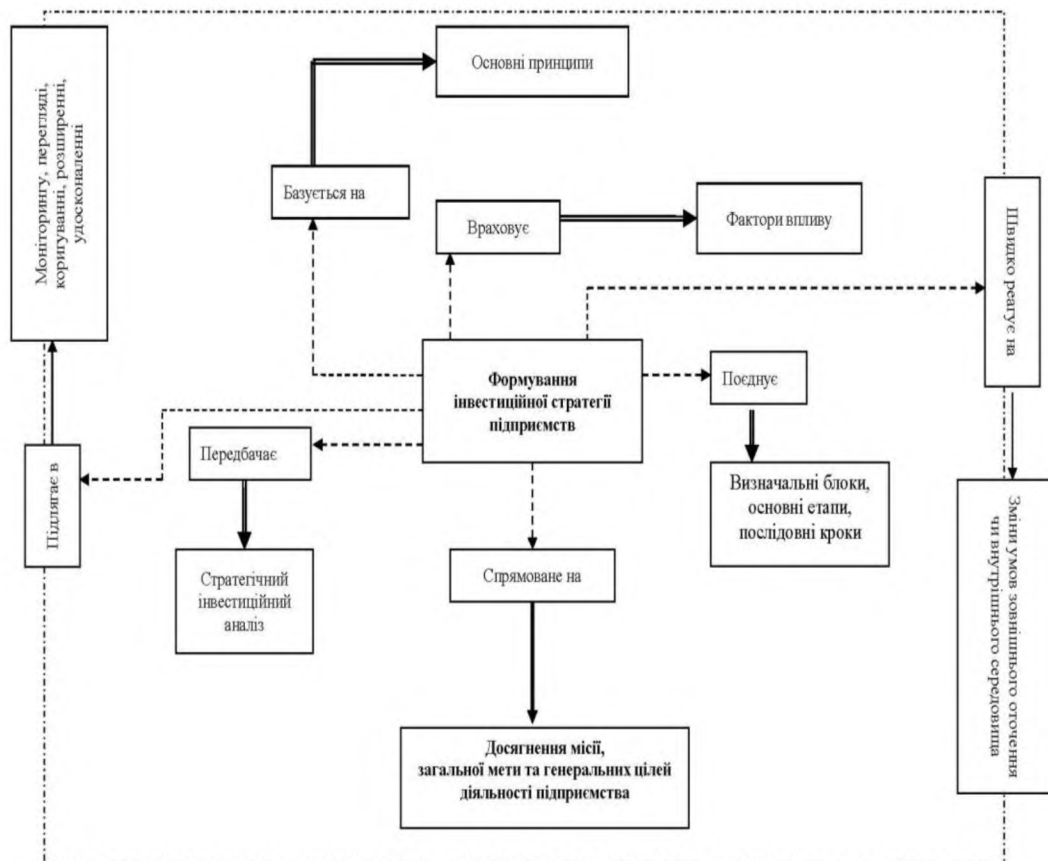

Рис. 1. Модель формування інвестиційної стратегії підприємств

Ця модель відображає спрямованість інвестиційної стратегії підприємства та процесу її формування на реалізацію мети його створення та основної діяльності, необхідність швидкого реагування на зміни контексту та постійного перегляду і коригування, що відповідає загальній концепції стратегічного управління. Основою для розробки має стати ретельний аналіз

самого підприємства, його інвестиційної привабливості, кон'юнктури ринків його активності, інвестиційного клімату і політико-правових рамок, а також обраних напрямів вкладення капіталу. Цей аналіз краще проводити за допомогою методик, що розроблені з урахуванням специфічних рис заданого підприємства, але на основі загальноприйнятих методів інвестиційного

аналізу (порівняльного, трендового, структурного, сценарного, інтегрального, портфельного, фінансових коефіцієнтів, експертних оцінок), а також методів оцінки інвестиційних проєктів (NPV, IRR, PP, PI, ARR та ін.).

Принципами формування інвестиційної стратегії підприємства мають виступати: цілісність, актуальність, своєчасність, реальність, гнучкість, здійсненність, логічність, чіткість, послідовність, синергізм, виправдана та прийнятна ризикованість, підпорядкованість загальній стратегії підприємства, пріоритетність порівняльних та конкурентних переваг, адаптованість до навколишнього середовища; збалансованість напрямів капіталовкладень та інвестиційних ресурсів, узгодженість їх у часі та просторі; наявність альтернатив. Також, має бути враховано вплив ключових факторів макро-, мезо- і мікросередовища, їхні можливі коливання чи кардинальні зміни. Отже, основними етапами формування інвестиційної стратегії підприємств можуть бути: постановка стратегічних цілей інвестиційної діяльності, визначення її пріоритетних напрямів і відповідних форм на основі стратегічного інвестиційного аналізу; підбір, оцінювання і ранжування прийнятних інвестиційних проєктів; оптимізація структури інвестиційних ресурсів та їх розподіл; моніторинг і коригування залежно від зміни впливових факторів.

Особливої уваги також заслуговує механізм формування інвестиційної стратегії. Зазвичай механізм

сприймають як сукупність способів, методів, принципів, підходів, інструментів і зв'язків, що сприяють визначенню дій та досягненню бажаного результату [1; 3; 9]. У розрізі окреслених питань механізм є комплексом інструментів цілеспрямованого впливу на досліджуваний процес; його розуміння полегшує як розробку, так і виконання інвестиційної стратегії та підвищує її ефективність.

На думку В. Л. Осецького, «знання дії механізму, як сукупності інституцій, норм і правил, необхідне для здійснення узагальнення та обґрунтування, окреслення перспективи розвитку» [9, с. 84], тож «побудова моделі механізму дає змогу спрогнозувати можливу реакцію системи» [9, с. 86]. У цьому контексті модель механізму формування інвестиційної стратегії підприємств дозволяє передбачити перспективи її реалізації, вплив на загальні результати діяльності та симбіоз із середовищем. У разі конфлікту між ними наявність чіткого механізму сприяє швидкому реагуванню, внесенню корективів та подальшій адаптації. Крім того, розуміння його дії зменшує рівень невизначеності та ризику в інвестуванні, що є вагомим фактором для цієї діяльності.

Отже, механізм формування інвестиційної стратегії підприємства має бути дієвою моделлю, що спрощено можна подати як упорядковану блокову систему. Мається на увазі групування окремих його елементів за спорідненістю в основні блоки, які є послідовними та тісно пов'язані між собою (рис. 2):

Рис. 2. Елементи механізму формування інвестиційної стратегії підприємства

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, слід відмітити, що роль стратегічного підходу суттєво зростає в системі управління підприємством, поступово поширюючись на всі види діяльності. При цьому сама стратегія вимагає різностороннього та багатогранного розуміння: як управлінська парадигма; система мислення; загальне уявлення та напрям подальшого розвитку; окреслене коло поступових заходів для досягнення визначених цілей.

Інвестиційну стратегію підприємства можна розглядати як динамічну модель поведінки підприємства у сфері

його інвестиційної діяльності, що розробляється на довгостроковий період і може поєднувати операції з фінансовими інструментами, упровадження реальних інвестиційних проєктів, формування інвестиційних ресурсів, підвищення якості управління інвестиційною діяльністю та зв'язки між ними. Для підвищення адекватності формування зазначена модель вимагає врахування контексту конкретного підприємства та специфічних рис його діяльності, а також чіткого окреслення і глибокого розуміння механізму цього процесу. Однак ці питання потребують подальшого дослідження та більш детальної розробки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 552 с.
2. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / О. М. Теліженко, М. О. Соколов. – Суми : Університетська книга, 2004. – 231 с. : рис., табл.
3. Бузько И. Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия / Е. В. Вартанова, А. А. Голубенко – Луганск : Издательство Восточнoукраинского национального ун-та им. В. Даля, 2002. – 176 с. : рис.
4. Василенко А. В. Інвестиційна стратегія страхових компаній : [навч. посібник] / А. В. Василенко. – К. : КНТЕУ, 2006. – 168 с. : табл.
5. Веснин В. Р. Стратегическое управление : [учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Менеджмент организации»] / В. Р. Веснин. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2006. – 328 с.
6. Виханский О. С. Стратегическое управление : [учебник] / О. С. Виханский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Гардарика, 1998. – 296 с.
7. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання : [навч. посібник] / В. Г. Герасимчук. – К. : КНЕУ, 2000. – 360 с. : іл.
8. Гребиньяк Л. Дж. Как заставить работать вашу стратегию: Эффективная реализация стратегии и внедрение перемен / Л. Дж. Гребиньяк ; [пер. с англ. В. А. Сомило]. – Д. : Баланс Бизнес Букс, 2006. – XVIII, 333 с.
9. Осецький В. Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики : [монографія] / В. Л. Осецький. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.
10. Рубинфельд А. Созданные для роста. Локальные и глобальные стратегии развития вашего бизнеса / А. Рубинфельд, Х Коллинз ; [пер. М. А. Губарец]. – Д. : Баланс Бизнес Букс, 2006. – 384 с.
11. Управление инвестициями : в 2-х т. / В. В. Шеремет, В. М. Павлюченко, В. Д. Шапиро и др. – М. : Высшая школа, 1998. – 416 с., 512 с.
12. Чесноков А. С. Инвестиционная стратегия и финансовые игры. – М. : ПАИМС, 1994. – 320 с. : ил.
13. Ястремська О. М. Стратегічне управління інвестиційною діяльністю підприємства : [навч. посібник] / О. М. Ястремська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 191 с. : рис., табл.
14. Financial Management and Analysis. Second Edition / Frank J. FRANK J. Fabozzi, Pamela P. Peterson. – Hoboken, New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2003. – 1008 p.
15. Strategic management / Gregory G. Dess, Alex Miller. – New York : McGRAW-HILL, Inc., 1993 – 924 p.

О. Б. Филимонова,

Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

Г. Б. Иванюк,

Львовский национальный аграрный университет, г. Львов, Украина

СУЩНОСТЬ И ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ КОМПАНИЙ

Целью данной работы является освещение, систематизация и расширение теоретических аспектов определения сущности и формирования инвестиционной стратегии предприятий. На разных этапах исследований использовались следующие методы: анализ и синтез – для изучения объекта и предмета исследования; абстрактно-логический – при теоретических обобщениях и формировании выводов. Рассмотрен ряд подходов к определению сущности и формирования инвестиционной стратегии предприятия. Исследована и расширена совокупность дефиниций стратегии предприятия в общем и инвестиционной в частности. Подано графическую модель формирования инвестиционной стратегии предприятия. Определен механизм формирования инвестиционной стратегии предприятия и схематично представлены его элементы. Научная новизна исследования заключается в дальнейшем развитии теоретико-методических и практических положений совершенствования формирования инвестиционной стратегии предприятий. Полученные в процессе исследования научные результаты могут быть использованы предприятиями в процессе экономического и финансового управления.

Ключевые слова: инвестиции; стратегия предприятия; инвестиционная стратегия; модель; механизм; формирование инвестиционной стратегии предприятия.

О. В. Filimonova,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

G. B. Ivanytska,

Lviv National Agrarian University, Lviv, Ukraine

THE NATURE AND FORMATION OF INVESTMENT STRATEGY OF THE ENTERPRISE

Purpose. The purpose of this paper is to highlight, systematization and expansion of the theoretical aspects of the definition of the nature and formation of the investment strategy.

Methodology of research. At various stages of the research used the following methods: analysis and synthesis – to study the object and subject of study; abstract logical – theoretical generalizations and forming conclusions.

Findings. We consider a number of approaches to determine the nature and form of investment strategy. Explored and expanded set of definitions of enterprise strategy in general and investment in particular. Graphical model of the investment strategy is also given. The mechanism of formation of the investment strategy of the company and schematically presented its elements.

Originality. Scientific novelty of the results of the study is to further develop theoretical, methodological and practical provisions and to Improve investment strategy.

Practical value. Obtained in the research process research results can be used by enterprises in the process of economic and financial governance.

Keywords: investment; enterprise strategy; policies; models and mechanisms of formation of the investment strategy.

Рецензенти: Кузьменко О. Б., д. е. н., професор;
Якубовський С. О., д. е. н., професор.

© Філімонова О. Б., Іваницька Г. Б., 2014

Дата надходження статті до редколегії 14.10.2014.